

Usulün eski vuruluşu şöyledir:

Zamanla sondaki 4 zaman velvelelendirilmiştir.

Günümüzde bu usulün çok az örneği bulunmaktadır. Münir Nurettin Selçuk'un mâhur makamında, "Vur pençe-i Alî'deki şemşir aşkına" mısrayla başlayan mehter marşında; Ahmet İrsoy'un nikriz makamında, "Âşıklar sâdiklar işitmiş olun"; Hamâmîzâde İsmâil Dede'nin süzidil makamında, "Ey gönül güş eyle gel âşıkların güftârını" mısralarıyla başlayan ilâhilerinde bu usul kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1935, II, 140; Özkan, *TMNCI*, s. 647; Sadettin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 345 (1978), s. 7.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

NÎM-SAKİL

(نیم ثقیل)

Türk mûsikisi usullerinden.

Türk mûsikisinin yirmi dört zamanlı büyük usullerinden olan nîm-sakîl usulüne bu isim, kırk sekiz zamanlı sakîl usulünün zaman sayısı bakımından yarısı olduğu için verilmiş olup sakîl usulünün ortasından yirmi dört zamanlı bir bölümün çıkartılmasıyla elde edilmiştir. Geriye kalan diğer darblar sakîl ile aynıdır. Nîm-sakîl usulü bir dört, iki altı ve yine iki dört zamandan, diğer bir ifadeyle bir sofyan, iki yürük semâî ve yine iki sofyandan oluşmuştur. 24/4'lük ikinci ve 24/2'lik üçüncü mertebeleriyle kullanılan nîm-sakîl usulünün daha çok 24/4'lük mertebesi tercih edilmiştir.

Usulün 1. darbı kuvvetli, 2. darbı yarı kuvvetli, 3. darbı zayıf, 4. darbı kuvvetli, 5. darbı yarı kuvvetli, 6. darbı zayıf, 7. darbı kuvvetli, 8. darbı zayıf, 9. darbı kuvvetli, 10. darbı yarı kuvvetli, 11, 12, 13 ve 14. darbları zayıf, 15. darbı kuvvetli, 16. darbı yarı kuvvetli, 17. darbı kuvvetli, 18. darbı zayıf, 19. darbı yarı kuvvetli ve 20. dar-

bı zayıftır. Kâr, beste, peşrev ve ilâhi gibi formlarda kullanılmış olan usule örnek olarak Buhûrîzâde Mustafa İtrî'nin nevâ makamında, "Gülbün-i işş midemed sâki-i gül'îzâr kû?" mısrayla başlayan kârının baş tarafları verilebilir. Bu usul eskiden daha sade darblarla, yani ikinci altı zamanla bunu takip eden dört zamanın vuruluşları velvelesiz olarak kullanılırken bu vuruluşlar daha sonraki dönemlerde parçalara ayrılarak velvelelendirilmiştir; bugün bu velveleli şekil kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hâşim Bey, *Mûsikî Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 7; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1935, II, 153-154; Özkan, *TMNCI*, s. 654-655; Sadettin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 346 (1978), s. 9.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

NÎM-SOFYAN

(نیم صوفیان)

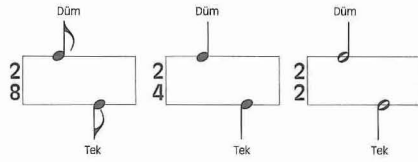
Türk mûsikisi usullerinden.

Türk mûsikisi usul sisteminde, oluşumuna başka bir usulün girmedığı iki basit usulden biridir. Dört zamanlı sofyan usulünün, zaman bakımından yarısı olduğu için "nîm-sofyan" (yarım sofyan) denilmiştir. Türk mûsikisinin en küçük usulü olan nîm-sofyan usulünün 2/8'lik birinci, 2/4'lük ikinci ve 2/2'lik üçüncü mertebeleri varsa da en çok 2/4'lük mertebesiyle kullanılmıştır. 2/4'lük mertebesinin Batı müziğindeki ismi "sebare"dir (C barré).

Daha çok sirtö, longa gibi oyun havalarıyla marşlarda ve bazı türkülerde kullanılan nîm-sofyan usulü şarkı ve ilâhilerde az tercih edilmiştir. Bu usuldeki şarkılar da daha çok fantezi türündedir. Usul darblarının birincisi kuvvetli, ikincisi hafiftir. Sultan Abdülaziz'in hicaz, Tanbûrî Kadı Fuad Efendi'nin hicazkâr sirtosu; Tanbûrî Cemil Bey'in hüseynî (Çeçen kızı), Şükrü Tunar'ın hicaz oyun havaları; Santûri Edhem Efendi'nin şehnaz, Tanbûrî Cemil'in

nikriz, Kevser Hanım'ın nihavend longası; Kaptanzâde Ali Rızâ Bey'in, "Ufuklara yasanmış yorgun dağlar sırayla" mısrayla başlayan hicaz fantezisi, Sadettin Kaynak'ın,

"Gördüm seni bir gün yeni açmış güle dön-
düm" mısrayla başlayan uşşak şarkısı; Be-
kir Sıtkı Sezgin'in rast makamında, "Bu
dervişlik yoluna sıdk ile gelen gelsin" mıs-
rayla başlayan ilâhisi bu usulle ölçülmüş
eserlerden bazılarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstan-
bul 1935-40, II, 5; IV, 279-280; Hüseyin Sâded-
din Arel, *Türk Müsiki Nazariyatı Dersleri* (haz.
Onur Akdoğan), Ankara 1991, s. 81-84; Özkan,
TMNÜ, s. 565, 568-569; Sadettin Heper, "Türk
Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 344 (1978), s. 10.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

NÎM-ZENCİR

(نیم زنجیر)

Türk müsikisi usullerinden.

Yüz yirmi zamanlı zencir usulünün za-
man sayısı bakımından yarısı olduğundan
"yarım zencir" anlamında nîm-zencir de-
nilen bu usul beş ayrı usulün sıralanması
ile oluştuğu için "dizi usuller" sınıfında yer
alır. Zencirle benzerliği, sadece zaman sa-
yısı ve zencir gibi farklı usullerin sıralanma-
sından meydana gelmiş olmasından ibar-
ettir.

Nîm-zencir usulü bir ağır düyek (8/4),
bir lenk fahte (10/4), bir nîm-çenber (12/4),
bir âyin devr-i revânî ile (14/4) bir nîm-
bererşan (16/4) usullerinin kendi forma-
larında sıralanmasıyla oluşur. Zencir usu-
lünü meydana getiren usullerin dörder
zaman artarak sıralanmasına karşılık nîm-
zencir usulünü meydana getiren usuller
ikişer zaman artarak sıralanır ve bunlar
hep ikinci mertebeleriyle kullanılır. Bu se-
beple daha çok peşrev ve bestelerin bes-
tellenmesinde kullanılan nîm-zencir usu-

lünün de 60/4'lük mertebesi tercih edil-
miştir. Usuldeki darbların kuvvetli ve ha-
fifliliği usulü meydana getiren usullerdeki
gibidir. Bu usulle ölçülmüş eserlerden gü-
nümüze ancak Muzaffer'in hüseyinî peş-
revi ulaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstan-
bul 1935, II, 164-165; Özkan, *TMNÜ*, s. 687.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

NİMET

(النعمة)

Kur'an-ı Kerim'de yer alan
kavramlardan biri.

Sözlükte masdar olarak "bolluk ve iyi
hal içinde olmak", isim olarak "maddî ve
mânevî imkânlar" anlamına gelen nîmet
(na'me) kelimesini (*Lisânü'l-ʿArab*, "n'am"
md.; *Kâmus Tercümesi*, IV, 500). İbnü'l-
Cevzî "insana refah ve mutluluk sağlayan
meşru şey" (*Nüzhetü'l-a'yün*, s. 597), Sey-
yid Şerîf el-Cürcânî "özel bir amaç veya be-
del gözetilmeksizin yapılan iyilik" diye ta-
nımlamıştır (*et-Ta'rifât*, "Ni'met" md.).

Kur'an-ı Kerim'de nîmet kavramı fiil ka-
lıplarında on sekiz, isim olarak elli dört ve
na'im (bol nîmet) şeklinde on yedi âyette
geçmektedir. Bir âyette fiil kalıbıyla yer
alan nîmet kavramı Hz. Peygamber'e izâ-
fe edilmekte (el-Ahzâb 33/37), iki âyetin bi-
rinde, Firavun'un İsrâiloğulları'nı köle ola-
rak çalıştırmasının kendisi tarafından ni-
met diye telakki edilmesi Hz. Mûsâ tara-
fından eleştirilirken kelime ona nisbet edil-
mekte (eş-Şuarâ 26/22), diğerinde de kar-
şılıksız malî harcama yaparken rabbinin rı-
zâsını talep etmekten başka kimsenin nez-
dinde şükran beklentisi olmayan iyi insan
tipi tasvir edilirken kullanılmaktadır (el-
Leyl 92/19). Buna göre Kur'an'da yer alan
nîmet kavramı üç istisna dışında seksen
altı defa Allah'a izâfe edilmektedir (M. F.
Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "n'am" md.). Aslı-
nda, "Sizin nezdinizde nîmet namına bulu-
nan her şey hiç şüphe yok ki Allah'tandır"

meâlindeki (en-Nahl 16/53) ilâhî beyan çer-
çevesinde sözü edilen nîmet istisnalarının
ikisi neticede Allah'a nisbet edilmiş olur.
Firavun'un tavrında ise nîmet niteliği taşı-
yan bir husus yoktur.

Nîmet olarak değerlendirilen şeylerin
maddî ve mânevî olmak üzere ikiye ayrıl-
ması mümkündür. Maddî nîmetler dün-
yada varlığın devamı için gerekli olan her
şeyi içerir: Su, bitkiler, ekin ve meyveler,
eşler, oğullar ve torunlar, giyecekler, dağ-
lar, ırmaklar, yollar, yıldızlar, gece ve gün-
düz, gemilerin denizde yüzmeleri ve tabia-
tın düzenli biçimde işlemesi gibi. Nahl sû-
resinde bunların çoğuna temas edilir (16/
5-18, 53, 65-72, 78-83, 114, 121). Bunun
yanında insanların dünya hayatında kar-
şılaştığı çeşitli sıkıntıları Cenâb-ı Hakk'ın
gidermesi, dua ve taleplerine icabet et-
mesi, insanlara yaşama sevinci vermesi
gibi sayılamayacak kadar çok nîmet mev-
cuttur. Mânevî nîmetlere gelince Kur'an'da
nîmet kavramı hidayet, iman ve bun-
ların sağladığı ebedî hayattaki mutluluk
üzerine yoğunlaşmaktadır. İbnü'l-Cevzî ni-
met kelimesinin Kur'an'da on mânaya gel-
diğini, bunlardan yalnızca birinin güzel ya-
şama imkânları alanına girdiğini, diğer-
lerinin din, kitap, nübüvvet, Hz. Muham-
med'in kendisi, İslâmiyet, lutuf ve ihsan,
sevap ve mükâfat gibi mânalara geldiğini
belirtir (*Nüzhetü'l-a'yün*, s. 597-599). Kur-
'an'a göre gerçek nîmet, Cenâb-ı Hakk'ın
"ruhumdan üflediğim" diye nitelendirdiği
insanın (el-Hicr 15/29) selim fıtratını boz-
mayıp O'na bağlanmasıdır. İnsanla yara-
tıcısı arasındaki bu ilgi âhiret hayatına da
taşınarak cennet nîmetlerinden övgüyle
söz edildikten sonra Allah'ın kulundan
memnun oluşunun her nîmetin üstünde
bulunduğu belirtilir (et-Tevbe 9/72). Kur-
'ân-ı Kerim'de âhiret hayatının nîmetlerin-
den söz edilen on altı âyette "na'im" keli-
mesi kullanılır.

Kur'an'da kendilerine nîmet verildiği bil-
dirilenlerin başında peygamberler gelir.
Bunların arasında Hz. Süleyman (en-Neml
27/19), Mûsâ (el-Kasas 28/17) ve İsâ (ez-
Zuhruf 43/59) özellikle zikredilir; ayrıca

